

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴):
(بخش صندوق‌های بازنشستگی)

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۴۰۵

کد موضوعی: ۲۳۰

دوره دوازدهم - سال اول

ثبت: ۲۶۰

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴): (بخش صندوق‌های بازنشستگی)

نام دفتر: مطالعات بخش عمومی (گروه اقتصاد رفاه و تأمین اجتماعی)

تهیه و تدوین کننده: عباس یزدانی

مدیر مطالعه: محمدحسین مرادی

همکاران: مهدی قاسمی سیانی، شاهین بهداروند

اظهاری نظر کنندگان: فاطمه تیمورا، محمدرضا مالکی

ناظران علمی: سیدعباس پرهیزکاری، سید محمدحسین فاطمی

ویراستار ادبی: سیده مرضیه موسوی راد

صفحه آرا: منیره حاجی محمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. بودجه ۱۴۰۴

۲. نظام تأمین اجتماعی

۳. صندوق‌های بازنشستگی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۲	۱. مقدمه
۲	۲. مروری بر احکام برنامه هفتم و لایحه بودجه در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی
۴	۳. مروری بر صندوق‌های بازنشستگی در ایران
۶	۴. بررسی منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی
۶	۴-۱. سازمان تأمین اجتماعی
۶	۴-۱-۱. بودجه مصوب سازمان تأمین اجتماعی در سال ۱۴۰۳
۷	۴-۱-۲. بررسی روند منابع در سازمان تأمین اجتماعی
۹	۴-۱-۳. بررسی روند مصارف در سازمان تأمین اجتماعی
۱۱	۴-۲. صندوق بازنشستگی کشوری
۱۲	۴-۳. صندوق بازنشستگی کشاورزان، روستاییان و عشایر
۱۳	۴-۴. سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح
۱۴	۴-۵. صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد
۱۴	۴-۶. صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت اطلاعات
۱۵	منابع و مآخذ

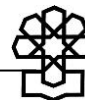
فهرست شکل‌ها

۵	نمودار ۱. روند اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی از کل بودجه عمومی
۶	نمودار ۲. نسبت اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی از کل بودجه عمومی
۸	نمودار ۳. منابع بودجه در سازمان تأمین اجتماعی
۱۰	نمودار ۴. مصارف بودجه در سازمان تأمین اجتماعی

فهرست جداول

۳	جدول ۱. احکام مرتبط با صندوق‌های بازنشستگی در قانون برنامه هفتم پیشرفت
۴	جدول ۲. وضعیت احکام بودجه مرتبط با صندوق‌های بازنشستگی در مرحله اول قانون بودجه
۷	جدول ۳. منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی و سهم هریک از کل (مصوب سال ۱۴۰۳)
۱۱	جدول ۴. بودجه مصوب صندوق بازنشستگی کشوری در سال ۱۴۰۳
۱۲	جدول ۵. منابع اختصاص یافته به صندوق بازنشستگی کشوری در منابع عمومی بودجه
۱۳	جدول ۶. بودجه مصوب صندوق روستاییان و عشایر در سنوات ۱۴۰۳-۱۳۹۹
۱۴	جدول ۷. منابع اختصاص یافته به سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح در منابع بودجه عمومی

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۶): (بخش صندوق‌های بازنشستگی)

چکیده

مطالعه پیش‌رو به بررسی وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ پرداخته است. در این گزارش، پس از مرور اجمالی اسناد بالادستی همچون سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی و برنامه هفتم پیشرفت، وضعیت صندوق‌های بازنشستگی از منظر دریافت اعتبار از بودجه عمومی بررسی و در نهایت وضعیت منابع و مصارف پنج صندوق بازنشستگی بزرگ کشور یعنی سازمان تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، صندوق کارکنان فولاد و صندوق کشاورزان، روستاییان و عشایر- مورد بررسی تفصیلی‌تر قرار گرفته است. بر این اساس اعتبار در نظر گرفته شده برای صندوق‌های بازنشستگی در سال آتی با بیش از ۷۱ درصد رشد نسبت به سال گذشته، به حدود ۷۷۷ هزار میلیارد تومان معادل ۱۷ درصد از بودجه عمومی رسیده است که ضرورت تداوم انجام اصلاحات مختلف در این حوزه را یادآور می‌شود.

خلاصه مدیریتی

- در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، مجموعاً حدود ۷۷۷ هزار میلیارد تومان اعتبار معادل ۱۷/۱ درصد از مصارف بودجه عمومی، اعتبار جهت پرداخت تعهدات قانونی دولت، متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان و حمایت از صندوق‌های بازنشستگی در نظر گرفته شده که این مقدار نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به میزان ۷۱/۶ درصد رشد داشته که افزایش چشمگیر اعتبار متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان نقش پررنگی در این رشد داشته است.
- منابع اختصاص یافته به صندوق بازنشستگی کشوری با ۵۴ درصد رشد به رقم ۳۹۳/۹ هزار میلیارد تومان، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح با ۳۶ درصد رشد به رقم ۱۷۹/۷ هزار میلیارد تومان، صندوق فولاد با ۳۳ درصد رشد به ۱۶/۴ هزار میلیارد تومان و صندوق وزارت اطلاعات نیز با ۴۰ درصد رشد به ۲/۸ هزار میلیارد تومان رسیده است.
- اعتبار در نظر گرفته شده بابت متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان کشوری، نیروهای مسلح و صندوق فولاد در سال ۱۴۰۴ برابر ۱۸۵ هزار میلیارد تومان بوده که نسبت به سال گذشته ۲۷۰ درصد رشد داشته است.
- علاوه بر این، در جدول شماره ۸ (برآورد اعتبارات تملک دارایی‌های مالی) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد تومان جهت تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در نظر گرفته شده است.
- روند پرشتاب افزایش وابستگی صندوق‌های بازنشستگی به بودجه عمومی، لزوم اجرایی شدن اصلاحات مصوب در قانون برنامه هفتم پیشرفت را یادآور می‌شود.

۱. مقدمه

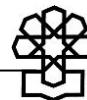
پایداری صندوق‌های بازنشستگی، به‌عنوان بخشی مهم از نظام‌های رفاه و تأمین اجتماعی در مواجهه با تغییرات جمعیتی، نوسانات اقتصادی و محدودیت‌های مالی به یک مسئله حیاتی تبدیل شده است. این نهادها در سراسر جهان، تحت فشار فزاینده‌ای قرار دارند که بخش مهمی از آن ناشی از پیر شدن جمعیت، کاهش نرخ تولد و افزایش امید به زندگی است. براساس گزارش سازمان ملل نسبت افراد ۶۵ سال و بالاتر در بسیاری از کشورها از ۷۶۱ میلیون نفر در سال ۲۰۲۱ به ۱/۶ میلیارد نفر تا سال ۲۰۵۰ خواهد رسید [۱]. این موضوع فشار مالی بیشتری بر طرح‌های بازنشستگی عمومی وارد می‌کند و سبب می‌شود فشارهای مالی ناشی از رکودهای اقتصادی و افزایش هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی، بقای بلندمدت سیستم‌های تأمین اجتماعی را تهدید کند.

این موضوع، ضرورت بازنگری در سیاستگذاری‌های مرتبط با این نهادها را بیان می‌کند، با توجه به همین امر در اسناد بالادستی کشور نیز تأکیدی مشخص بر این مسئله شده است. در سال ۱۴۰۱ سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی، به‌عنوان یک سند بالادستی و چارچوب سیاستی ابلاغ شد. در همین راستا در بندهای «۳ و ۴» این سیاست‌ها بر پایبندی به حقوق و رعایت تعهدات بین‌نسلی و عدم تحمیل طرح‌های فاقد تضمین مالی بین‌نسلی، تأمین منابع پایدار، رعایت محاسبات بیمه‌ای و تعادل بین منابع و مصارف و حفظ و ارتقای ارزش ذخایر سازمان‌ها و صندوق‌های بیمه‌گر اجتماعی به‌عنوان اموال متعلق حق مردم با تأکید بر امانت‌داری، امنیت، سودآوری و شفافیت با ایجاد سازوکار لازم و همچنین اصلاح قوانین، ساختارها و تشکیلات سازمان‌ها و صندوق‌های بیمه‌گر اجتماعی در جهت تأمین عدالت و یکسان‌سازی قواعد و مقررات بیمه‌ای و جلوگیری از ایجاد و انباشت بدهی‌های دولت و رعایت قواعد بیمه‌ای و تأمین بار مالی تضمین شده و بین‌نسلی تأکید شده است [۲].

همچنین در **قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت** که در سال ۱۴۰۳ تصویب شد نیز احکامی مرتبط با موضوع صندوق‌های بازنشستگی مصوب شده است. با توجه به اینکه بودجه سال ۱۴۰۴ اولین قانون بودجه پس از تصویب برنامه هفتم پیشرفت است؛ در ابتدا با مروری بر احکام مصوب در برنامه هفتم به محورهای ارتباط قانون بودجه و صندوق‌های بازنشستگی پرداخته شده است. در ادامه بودجه پیشنهادی برای صندوق‌های بازنشستگی مختلف بررسی شده است.

۲. مروری بر احکام برنامه هفتم و لایحه بودجه در حوزه صندوق‌های بازنشستگی

با توجه به این موضوع که قوانین بودجه برش‌های یک‌ساله از برنامه‌های توسعه هستند، ضروری است ارتباط احکام برنامه و احکام قوانین بودجه به‌صورت مشخصی بیان شود. در این بخش، مروری بر احکام مهم مصوب در حوزه صندوق‌های بازنشستگی در **برنامه هفتم پیشرفت** صورت پذیرفته است. در ادامه نیز مروری بر احکام بخش اول **قانون بودجه سال ۱۴۰۴** و وضعیت آنها در مرحله اول بودجه شده است.

جدول ۱. احکام مرتبط با صندوق‌های بازنشستگی در قانون برنامه هفتم پیشرفت

ارجاع حکم	موضوع حکم	اقدامات لازم مربوطه
ماده (۴) بند «ت»	اصلاح فرایند وصول حق بیمه با همکاری سازمان‌های بیمه گر و سازمان امور مالیاتی	تهیه آیین نامه توسط سازمان امور مالیاتی با همکاری وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی، صدور الکترونیکی مفاصاحساب توسط سامان تأمین اجتماعی ظرف یک سال.
ماده (۲۸) بند «الف»	تأدیه بدهی دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وفق بند «ه» ماده (۷) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی	این حکم از مواردی است که لازم است در تهیه بودجه‌های سنواتی لحاظ گردد. براساس بند «ه» ماده (۷) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، دولت مکلف است مطالبات سازمان، صندوق‌ها و مؤسسات بیمه‌ای فعال در قلمرو نظام تأمین اجتماعی بر مبنای ارزش واقعی روز و براساس نرخ اوراق مشارکت پرداخت کند.
ماده (۲۸) بند «پ»	تهیه ضوابط سرمایه‌گذاری سازمان‌ها و صندوق‌های بازنشستگی	تهیه ضوابط سرمایه‌گذاری سازمان‌ها و صندوق‌های بازنشستگی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی ظرف ۶ ماه از ابلاغ قانون.
ماده (۲۸) بند «ت»	واگذاری سهام صندوق‌های بازنشستگی	تهیه برنامه واگذاری‌ها
ماده (۲۸) بند «ث»	تهیه دستورالعمل نحوه احراز صلاحیت مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تابع و وابسته صندوق‌های بازنشستگی	تهیه دستورالعمل نحوه احراز صلاحیت مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تابع و وابسته صندوق‌های بازنشستگی از کشور و لشکری و تأمین اجتماعی و همچنین نمایندگان آنها توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی.
ماده (۲۸) بند «ج»	تحت شمول قرار گرفتن کارفرمایان موضوع ماده (۲) قانون تأمین اجتماعی	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی با همکاری وزارت صنعت معدن و تجارت.
ماده (۲۸) بند «چ»	ایجاد سازوکار بیمه پردازی در سکوها و پلتفرم‌های مجازی	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی
ماده (۲۸) بند «خ»	سامان دهی معافیت‌های بیمه‌ای با انجام آزمون وسیع	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی
ماده (۲۸) بند «د»	کاهش معافیت سهم کارفرمایانی که حداکثر پنج نفر کارگر دارند	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی
ماده (۲۸) بند «ر»	متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان دولت و مستمری در سازمان تأمین اجتماعی	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی
ماده (۲۹)	افزایش سن بازنشستگی	تهیه آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی

مأخذ: برنامه هفتم پیشرفت.

در ادامه احکام مرحله اول قانون بودجه بررسی شده است.

جدول ۲. وضعیت احکام بودجه مرتبط با صندوق‌های بازنشستگی در مرحله اول قانون بودجه

وضعیت حکم در مرحله اول بودجه	اظهار نظر مرکز پژوهش‌های مجلس	موضوع	ارجاع حکم در مرحله اول بودجه
تصویب حکم	موافق ^۱	افزایش یک واحد درصد مالیات بر ارزش افزوده جهت متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان لشکری و کشوری و صندوق بازنشستگی فولاد	تبصره «۱» بند «خ»
حذف حکم	مخالف	محاسبه بدهی دولت به سازمان و صندوق‌های بیمه به روش ساده	تبصره «۲» بند «ح»
حذف حکم	موافق مشروط	جواز دولت نسبت به انتقال دارایی‌های صندوق کشوری به سازمان تأمین اجتماعی و تسویه تعهدات دولت با سازمان تأمین اجتماعی	تبصره «۲» بند «ع»
تصویب حکم	موافق مشروط	انتشار اطلاعات صندوق‌ها و شرکت‌های تابعه در سامانه بودجه	تبصره «۵» بند «ت»
حذف حکم	مخالف	تحت پوشش قرار گرفتن تنها سرپرست خانوار در صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان روستاییان و عشایر	تبصره «۱۳» بند «پ»
تصویب حکم	موافق مشروط	تحت پوشش قرار گرفتن بیمه درمان، عمر و بازنشستگی دوران تحصیل دستیاران علوم پزشکی	تبصره «۱۶» بند «الف»
تصویب حکم	موافق مشروط	جواز سازمان برنامه نسبت به پرداخت اعتبارات مرتبط با دارو و سایر اعتبارات مرتبط با سلامت به ذی‌نفع نهایی از طریق خزانه	تبصره «۱۶» بند «ب»

مأخذ: قانون بودجه ۱۴۰۴، مرحله اول.

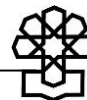
۳. مروری بر صندوق‌های بازنشستگی در ایران

در حال حاضر در ایران، ۱۷ صندوق بازنشستگی^۲ وجود دارد که در مجموع حدود ۲۸ میلیون مشترک و مستمری‌بگیر اصلی را تحت پوشش قرار داده‌اند [۳]. اکثر این صندوق‌ها، قادر به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان خود از محل منابع داخلی نبوده و در قوانین بودجه سالیانه مبالغی برای کمک به آنها در نظر گرفته می‌شود. اگرچه ردی از کمک‌های اختصاص یافته به بسیاری از این صندوق‌ها در بودجه عمومی وجود ندارد. از منظر بودجه‌ای نکته قابل تأمل در این خصوص، رشد فزاینده مقدار این کمک‌ها در اثر اتخاذ تصمیمات هزینه‌ساز برای صندوق‌ها و همچنین رسیدن تعداد قابل توجهی از شاغلین فعلی به سن بازنشستگی است. براساس جداول بودجه، میزان اعتبارات دریافتی صندوق‌ها از ۴۵۳ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۳ به ۷۷۷ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۴ رسیده است. این در حالی است که اعتبار کمکی به صندوق‌های دستگاهی غیر پایدار همچون صندوق بازنشستگی کارکنان صداوسیما، صندوق بازنشستگی کارکنان بانک‌ها در این آمار لحاظ نشده است.

۱. موافقت مرکز پژوهش‌ها از جهت ایجاد منابع پایدار مالیاتی در حکم مذکور است. هرچند در اصل متناسب‌سازی به روش فعلی، انتقادات جدی وارد است که محل بحث این گزارش نیست.

۲. به موجب قانون بودجه سال ۱۴۰۱، صندوق بازنشستگی کارکنان هواپیمایی ملی ایران به صندوق بازنشستگی کشوری منتقل شده است.

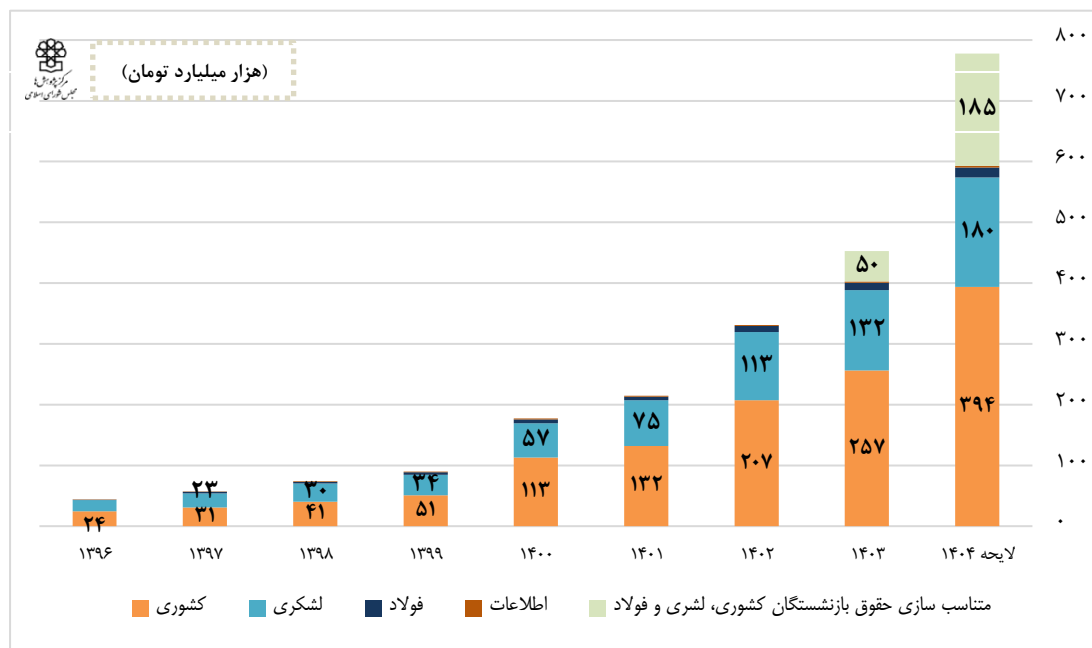

براساس آخرین گزارش‌های منتشر شده در اسفندماه سال ۱۴۰۲ حدود ۲۰/۹ میلیون نفر به‌عنوان بیمه شده و مستمری‌بگیران اصلی^۱ در سازمان تأمین اجتماعی، حدود ۲/۵ میلیون نفر به‌عنوان مشترک اصلی در صندوق بازنشستگی کشوری، حدود ۳ میلیون نفر مشترک اصلی صندوق روستاییان و عشایر و حدود ۱/۳ میلیون نفر مشترک اصلی صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح^۲ هستند. تعداد مشترکین سایر صندوق‌های بازنشستگی دستگاهی نیز در مجموع حدود ۷۰۰ هزار نفر تخمین زده می‌شود [۴].

از بین صندوق‌های بازنشستگی، صندوق بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد و صندوق وزارت اطلاعات از طریق منابع داخلی خود قادر به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان خود نبوده و در بودجه سالیانه به‌صورت مستقیم مبالغ قابل توجهی به آنها اختصاص می‌یابد که در ادامه به‌صورت جزئی‌تر بررسی خواهد شد. البته اکثریت صندوق‌های دستگاهی نیز این وضعیت را دارند، با این تفاوت که کمبود درآمد آنها از طریق دستگاه مادر (مانند سازمان صداوسیما و ...) تأمین می‌شود و لذا این ارقام به‌صورت شفاف در بودجه عمومی ذکر نمی‌شود؛ برای مثال تأمین اعتبار حدود ۵۴۰۰ میلیارد تومان از هزینه‌های صندوق بازنشستگی کارکنان صداوسیما در سال ۱۴۰۴ از محل بودجه سازمان صداوسیما انجام شده است.

روند کلی اعتبارات اختصاص یافته جهت کمک به صندوق‌های بازنشستگی^۳ در شکل ۱، نشان داده شده است.

شکل ۱. نمودار روند اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی از بودجه عمومی کشور

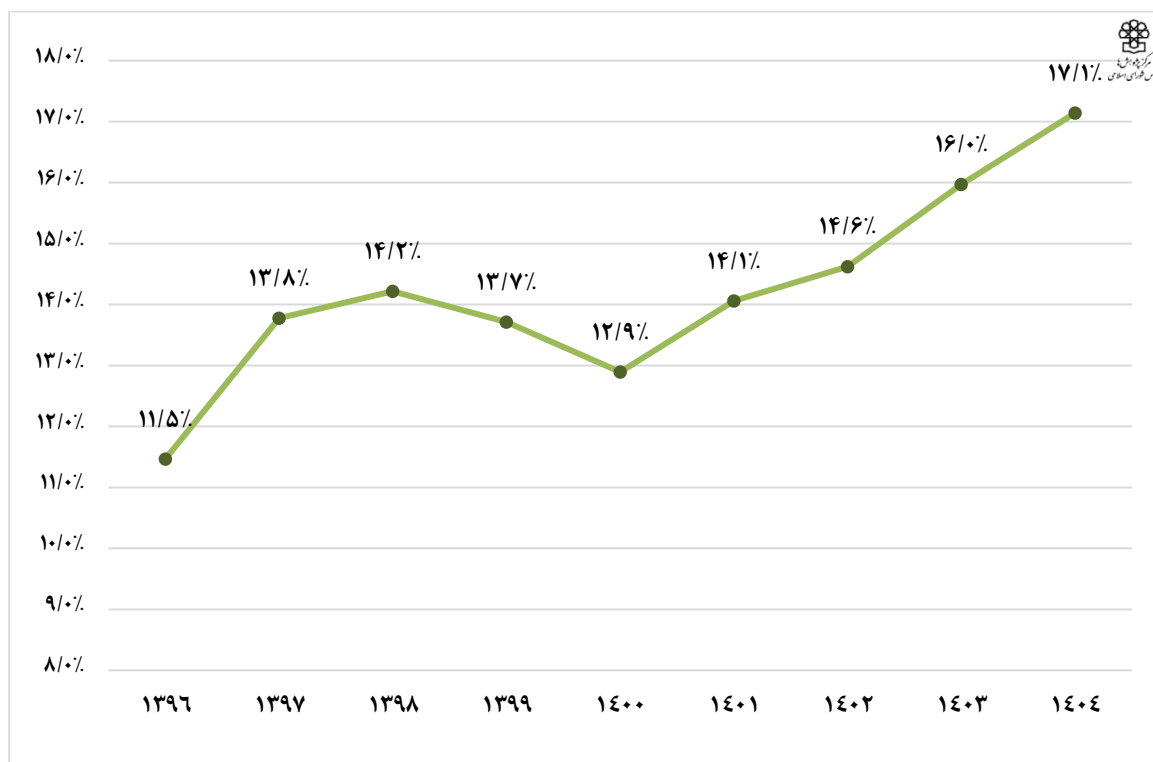

مآخذ: جداول قانون بودجه طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ [۴].

۱. آمار ذکر شده در این بخش، مجموع تعداد «مشترکین فعال» و تعداد «پرونده‌های مستمری‌بگیران» است.
 ۲. اطلاعات مربوط به صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح مربوط به سال ۱۴۰۰ است.
 ۳. در این شکل ارقام مربوط به تأدیه بدهی دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بیان نشده است. باتوجه به در نظر گرفتن مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد تومان بابت تسویه بدهی دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر، رقم اختصاص یافته بابت صندوق‌های بازنشستگی در لایحه ۱۴۰۴ در حدود ۹۷۷ هزار میلیارد تومان خواهد شد.

چنان‌که در شکل ۲، مشاهده می‌شود، سالیانه درصد قابل توجهی از کل مصارف بودجه عمومی در راستای کمک به بازپرداخت تعهدات صندوق‌های بازنشستگی هزینه می‌شود. روند سهم اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی مذکور به کل منابع عمومی بودجه از ۱۱ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ به ۱۷ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است.

شکل ۲. نمودار نسبت اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی از بودجه عمومی کشور^۱

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی [5].

۴. بررسی منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی

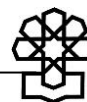
در این بخش، پس از مقایسه ارقام کلان مربوط به صندوق‌های بازنشستگی در لایحه قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و قوانین بودجه‌های سنواتی گذشته به صورت جزئی‌تر هریک از صندوق‌های بازنشستگی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱. سازمان تأمین اجتماعی

۴-۱-۱. بودجه مصوب سازمان تأمین اجتماعی در سال ۱۴۰۳

در حال حاضر سازمان تأمین اجتماعی، بزرگ‌ترین صندوق بازنشستگی کشور محسوب می‌شود. همان‌طور که در جدول

۱. با توجه به اینکه در سنوات گذشته اعتبارات هدفمندی در سرجمع مصارف بودجه محاسبه نمی‌گردید، در این نمودار نیز اعتبارات هدفمندی لحاظ نشده است.

۳، نشان داده شده است، منابع مصوب در بودجه سازمان تأمین اجتماعی در سال ۱۴۰۳، به میزان ۹۶۸ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که ۷۰ درصد از این منابع از محل وصولی‌های ناشی از حق بیمه، ۲۰ درصد از محل وصول تعهدات دولت و ۷ درصد وصولی حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و فروش دارایی در نظر گرفته شده است [۶].

جدول ۳. منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی و سهم هریک از کل (مصوب سال ۱۴۰۳)

منابع	مصوب ۱۴۰۲	مصوب ۱۴۰۳	درصد از کل در ۱۴۰۳	مصارف	مصوب ۱۴۰۲	مصوب ۱۴۰۳	درصد از کل در ۱۴۰۳	
وصولی حاصل از حق بیمه	۳۸۲،۳۰۸	۶۷۳،۴۵۹	۷۰٪	تعهدات قانونی	۱۲۶،۲۱۷	۱۸۹،۸۱۳	۲۲٪	
خسارت و جرائم	۵،۸۱۹	۹،۶۷۰	۱٪		مستمری از کارافتادگی و بازماندگان	۲۹۰،۰۰۵	۴۴۳،۷۹۷	۵۱٪
حق درمان مستمری‌بگیران و بیمه‌شدگان توافقی مشمول سرانه	۱۰،۲۰۳	۱۲،۴۱۸	۱٪		مستمری بازنشستگی	۱۱۸،۰۰۰	۱۵۸،۰۰۰	۲٪
سایر وصولی‌ها	۱،۲۴۵	۲،۳۱۹	۰٪	اعتبارات سرمایه‌گذاری	۶۸،۳۶۱	۴۰،۶۷۷	۵٪	
وصولی اختصاصی واحدهای درمانی	۷۱۱	۵،۰۰۰	۱٪	درمان	۱۱۳،۶۱۰	۱۵۹،۲۸۶	۱۸٪	
وصولی حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و فروش دارایی‌ها	۳۰،۴۱۵	۷۲،۶۲۵	۷٪	هزینه‌های پرسنلی و اداری	۴،۳۴۸	۲۲،۳۷۰	۳٪	
سهم تعهدات دولت	۲۱۴،۸۲۱	۱۹۲،۹۴۸	۲۰٪	سایر	۳۱،۱۸۴	۹۶،۶۹۸	۱۱٪	
جمع کل منابع	۶۴۵،۵۲۵	۹۶۸،۴۴۱	۱۰۰٪	جمع کل مصارف	۶۴۵،۵۲۵	۹۶۸،۴۴۱	۱۰۰٪	

مأخذ: بودجه سازمان تأمین اجتماعی [۵].

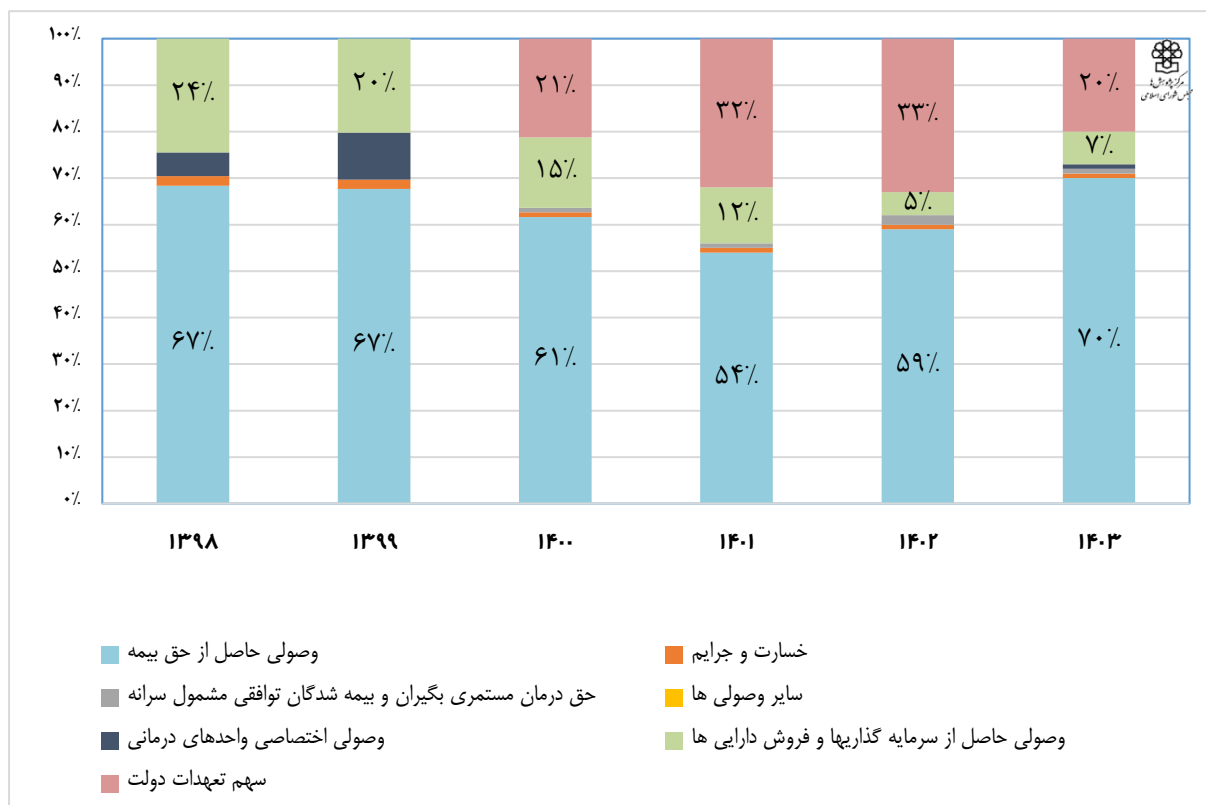
در این بخش، پس از بیان بودجه سازمان تأمین اجتماعی در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳، روند اجزای منابع و مصارف بررسی شده است. پایداری مالی سازمان وابسته به تعادل میان منابع و مصارف آن است. منابع اصلی سازمان تأمین اجتماعی، در سالیان گذشته عمدتاً از محل حق بیمه‌های دریافتی از بیمه‌شدگان تأمین شده است. در ادامه اجزای تشکیل‌دهنده منابع و تغییرات آن در طول سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۳ بیان شده است.

۲-۱-۴. بررسی روند منابع در سازمان تأمین اجتماعی

شکل ۳، وضعیت منابع مصوب در بودجه سازمان تأمین اجتماعی در طی سالیان گذشته را نشان می‌دهد. همان‌طور که در ادامه بیان شده، منابع اصلی در سازمان تأمین اجتماعی از محل وصولی حاصل از حق بیمه‌ها، وصولی حاصل از

سرمایه‌گذاری‌ها و سهم تعهدات دولت تشکیل می‌شود. بررسی هر یک از این روندها در طی سالیان گذشته می‌تواند دلالت‌های مهم برای سیاستگذاری در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی در کشور داشته باشد.

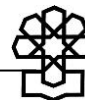
شکل ۳. نمودار روند منابع بودجه در سازمان تأمین اجتماعی

مآخذ: بودجه مصوب سازمان تأمین اجتماعی در سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۸.

➤ اتکای اصلی منابع بر حق بیمه

در صندوق‌های بازنشستگی با تأمین مالی از روش تعادل منابع-مصارف^۱ بخش عمده منابع مالی از حق بیمه‌های پرداختی بیمه‌شدگان فعلی تأمین می‌شود. در سازمان تأمین اجتماعی نیز این موضوع برقرار بوده و در طول حیات سازمان، همواره حق بیمه‌های دریافتی اصلی‌ترین بخش تأمین منابع بوده است. این بخش که در شکل ۳ با رنگ آبی مشخص شده، در سال‌های اخیر با روندی نوسانی از ۵۴ درصد در سال ۱۴۰۱ تا ۷۰ درصد در سال ۱۴۰۳ تغییر داشته است. از این رو باید در نظر داشت که اصلاحات مؤثر بر درآمدهای حاصل از حق بیمه همچون اصلاحات پارامتریک گریزناپذیر بوده و اصلاحات در سایر بخش‌ها نمی‌تواند جایگزین این دست اصلاحات باشد.

➤ روند فزاینده سهم دولت در بودجه مصوب سازمان تأمین اجتماعی

یکی از نکات قابل توجه این شکل، سهم پررنگ تعهدات دولت در سبد درآمدی سازمان تأمین اجتماعی است. این سهم که تا پیش از سال ۱۴۰۰ در قسمت منابع بودجه سازمان لحاظ نمی‌شد، اولین بار در سال ۱۴۰۰ سهمی برابر ۲۱ درصد به خود اختصاص داد که با روندی نوسانی در سال ۱۴۰۳ به ۲۰ درصد رسیده است. اگرچه اصلاح قوانین مربوط به روابط مالی دولت و سازمان تأمین اجتماعی از جمله قوانین مربوط به یارانه‌های بیمه‌ای و همچنین نرخ به‌روزرسانی بدهی دولت به سازمان تأمین اجتماعی از گذشته اهمیت زیادی داشته است؛ اما با توجه به کاهش نسبت پشتیبانی و تحمیل تعهدات دارای بار مالی قابل توجه در سال‌های اخیر همچون متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان؛ این اهمیت دو چندان شده است. شایان ذکر است در جدول شماره ۸ (برآورد اعتبارات تملک‌دارایی‌های مالی) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد تومان جهت تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در نظر گرفته شده است.

➤ روند کاهش سهم سرمایه‌گذاری در بودجه مصوب سازمان تأمین اجتماعی

با توجه به شکل، منابع حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و فروش دارایی‌ها که با رنگ سبز مشخص شده است، روندی کاهشی را در طول سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۳ نشان می‌دهد. سهم این منابع از بودجه سازمان تأمین اجتماعی که در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۴ درصد بوده، در سال‌های بعد کاهش یافته و در سال ۱۴۰۳ به ۷ درصد رسیده است. این درحالی است که انتظار می‌رود با شروع کاهش نسبت پشتیبانی؛ سهم سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌های صندوق جبران‌کننده کاهش درآمد انتظاری حاصل از حق بیمه‌ها باشد که متأسفانه در سازمان تأمین اجتماعی این‌گونه نیست و نشان از عملکرد ضعیف بخش سرمایه‌گذاری است. شرایط اقتصادی نامناسب از جمله تورم، نوسانات اقتصادی، دخالت‌های دولت در امر بنگاه‌داری شرکت‌ها، فروش و واگذاری بخشی از دارایی‌های صندوق جهت تأمین کسری بودجه در کنار نبود مدیریت حرفه‌ای منجر به کاهش درآمدهای حاصل سرمایه‌گذاری‌ها در شرکت‌های تابعه صندوق‌های بازنشستگی شده است. با توجه به این موارد ضروری است در موضوع سرمایه‌گذاری و بنگاه‌داری صندوق‌های بازنشستگی اصلاحات لازم و اساسی صورت پذیرد.

۳-۱-۴. بررسی روند مصارف در سازمان تأمین اجتماعی

پس از بررسی منابع مالی در سازمان تأمین اجتماعی، در این بخش روند مصارف این سازمان مورد بررسی قرار گرفته است. به‌طور کلی، مصارف سازمان در سه بخش اصلی قابل تفکیک است:

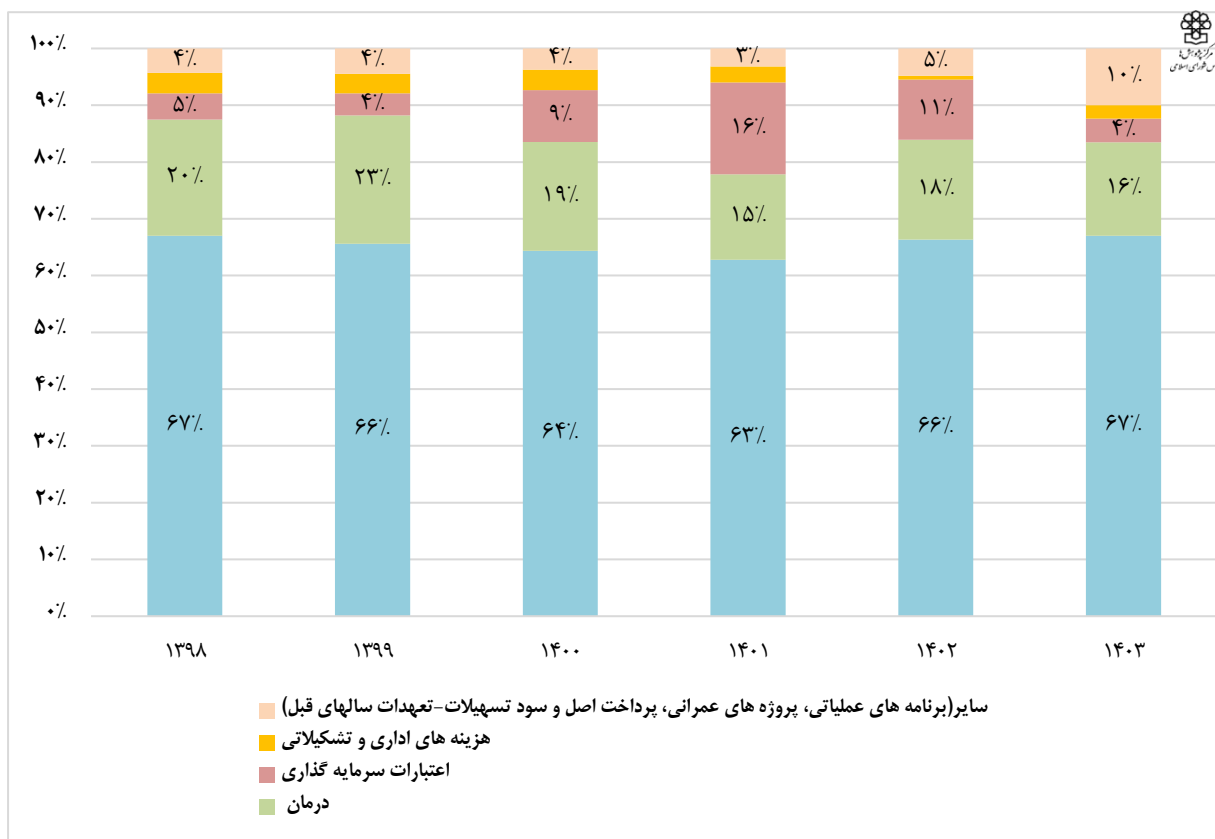
اول، پرداخت مستمری‌ها که به‌عنوان یک تعهد پایدار در قبال بازنشستگان، از کارافتادگان و بازماندگان انجام می‌شود،

دوم، هزینه‌های درمانی که در راستای ارائه خدمات سلامت به بیمه‌شدگان تخصیص می‌یابد،

سوم، اعتبارات سرمایه‌گذاری که مربوط به منابع اختصاص یافته جهت سرمایه‌گذاری صندوق است.

با توجه به اهمیت مصارف، تحلیل روند آن و نقش اساسی که در ارزیابی وضعیت مالی سازمان ایفا می‌کند، ضروری است ابعاد مختلف آن مورد بررسی قرار گیرد.

شکل ۴. نمودار مصارف بودجه در سازمان تأمین اجتماعی

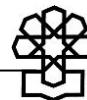
مأخذ: بودجه‌های سنواری سازمان تأمین اجتماعی.

➤ سهم به نسبت ثابت تعهدات پرداخت مستمری

شکل ارائه شده تغییرات سهم بودجه سازمان تأمین اجتماعی در بخش‌های مختلف طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۳ را نشان می‌دهد. چنان‌که مشاهده می‌شود بخش عمده مصارف سازمان به مستمری بازنشستگان، ازکارافتادگان و بازماندگان تعلق دارد و به‌صورت میانگین حدود ۶۵ درصد از مصارف سازمان در سالیان گذشته را به‌خود اختصاص داده است. با توجه به روند افزایشی تعداد بازنشستگان، کاهش نسبت پشتیبانی (نسبت بیمه‌پردازان به مستمری‌بگیران) و افزایش امید به زندگی، پیش‌بینی می‌شود سهم پرداخت مستمری‌ها از بودجه سازمان تأمین اجتماعی در آینده افزایش یابد. این موضوع، فشار قابل توجهی بر منابع مالی سازمان وارد کرده و ناپایداری مالی را تشدید می‌کند. برای مقابله با این چالش، تداوم اصلاحات سنج‌های و پارامتریک ضروری به‌نظر می‌رسد تا پایداری مالی سازمان در بلندمدت تضمین شود.

➤ روند رو به کاهش سهم درمان

یکی از نکات قابل توجه این روند، کاهش تدریجی سهم بودجه درمان است. سهم درمان از ۲۳ درصد بودجه مصوب در سال ۱۳۹۹ به حدود ۱۶ درصد در سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است. این کاهش می‌تواند پیامدهایی مانند فشار هزینه در بخش درمان و کاهش کیفیت خدمات را در پی داشته باشد. اثر این موضوع را می‌توان در مشکلات اخیر بخش دارو و درمان با

سازمان تأمین اجتماعی نیز مشاهده کرد. با توجه به اهمیت خدمات درمانی و همچنین چشم انداز افزایش نیاز جامعه به خدمات درمانی لازم است در سیاست‌های بودجه‌ای، هزینه‌ای و تخصیص منابع این بخش اصلاحات لازم صورت پذیرد.

➤ روند فزاینده در بخش سایر هزینه‌ها

سهم این بخش از ۴ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۱۰ درصد در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. عمده این افزایش به دلیل تعهدات پرداخت نشده از سال‌های قبل و بازپرداخت اصل و سود تسهیلات دریافتی سازمان است.

۲-۴. صندوق بازنشستگی کشوری

بودجه مصوب صندوق بازنشستگی کشوری در سال ۱۴۰۳ به میزان ۳۴۵ هزار میلیارد تومان بوده که با احتساب مشارکت ۲۸۰ هزار میلیارد تومانی از سوی دولت تراز شده است، با توجه به این موضوع بیش از ۸۱ درصد از کل منابع صندوق مذکور وابسته به اعتبارات دولتی است [۶]. براساس گزارش‌ها، سهم اعتبارات دولت از بودجه مصوب در سال ۱۴۰۱ حدود ۶۷ درصد بوده که نشان از افزایش وابستگی نسبی صندوق به بودجه عمومی در سال‌های گذشته است [۷]. افزون بر این در سال ۱۴۰۳، حدود ۱۲ درصد از محل کسور بازنشستگی (کارمند و کارفرما) تأمین می‌شود که دولت نیز در اینجا به‌عنوان کارفرما حضور دارد. در سال ۱۴۰۳ تنها حدود ۶ درصد منابع این صندوق از محل سرمایه‌گذاری‌ها تأمین شده است [۶].

جدول ۴. بودجه مصوب صندوق بازنشستگی کشوری در سال ۱۴۰۳

مصارف			منابع		
۱۵۰/۸	حقوق بازنشستگان - تعهد صندوق	۴۴٪	۱۷/۸	حق بیمه وصولی - کارمند	۵٪
۱۸۵	حقوق بازنشستگان - تعهد دولت	۵۴٪	۲۲/۸	حق بیمه کارفرما - (دولت)	۷٪
۷/۳	درمان هزینه تکمیلی درمان بازنشستگان	۲٪	۲۸۰	اعتبارات دولتی - کمک به صندوق	۸۱٪
۱/۴	سایر	۰٪	۲/۲	وصولی مرتبط با بخش درمان	۱٪
			۲۲	درآمد حاصل از سود سرمایه‌گذاری‌ها و ذخایر	۶٪
			۱۰۳	سایر وصولی‌ها	۰٪
۳۴۵	مجموع هزینه‌ها		۳۴۵	مجموع درآمدها	

مأخذ: بودجه مصوب صندوق بازنشستگی کشوری در سال ۱۴۰۳ [۶].

همان‌طور که در ابتدا بیان شد ردیف اعتباری صندوق بازنشستگی کشوری در لایحه پیشنهادی سال ۱۴۰۴ به ۳۹۳/۹ هزار میلیارد تومان رسیده که نسبت به مجموع اعتبارات **قانون بودجه سال ۱۴۰۳** با افزایش حدوداً ۵۴ درصدی همراه بوده است. شایان ذکر است که این صندوق از محل افزایش یک‌درصد به نرخ مالیات موضوع ماده (۷) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده جهت متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان مندرج بند «خ» تبصره «۱» **بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴** نیز بهره خواهد برد. مبلغ برآوردی از محل مالیات بر ارزش‌افزوده براساس جدول ۵ لایحه بودجه ۸۸ هزار میلیارد تومان است که البته سهم تفکیکی آن برای صندوق‌های مشمول این قانون^۱ مشخص نیست [۸].

جدول ۵. منابع اختصاص یافته به صندوق بازنشستگی کشوری در منابع عمومی بودجه

اعتبار (هزار میلیارد تومان)				شماره ردیف در لایحه ۱۴۰۴	عنوان
سال ۱۴۰۴	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۱		
۳۹۳.۹	۲۵۶.۵	۲۰۷	۱۳۴	۱۴۰۰۱	کمک‌های دولت به صندوق جهت پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان
۵۴٪	٪۲۳/۹۱	٪۵۴/۵	---		میزان رشد (٪)

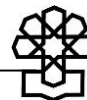
مآخذ: قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱، ۱۴۰۳، ۱۴۰۲، ۱۴۰۴ و لایحه بودجه ۱۴۰۴ [۴].

۳-۴. صندوق بازنشستگی کشاورزان، روستاییان و عشایر

اعتبار اختصاص یافته به این صندوق در بودجه سال ۱۴۰۴ مجموعاً به میزان ۵/۷ هزار میلیارد تومان بوده که نسبت به سال قبل رشد ۲۱ درصدی داشته است. این مبلغ جهت پرداخت سهم مشارکت دولت در نظر گرفته شده است. در این بخش، بودجه مصوب صندوق روستاییان و عشایر طی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفته است. جدول به دو بخش منابع و مصارف تقسیم شده است و بودجه مصوب صندوق به تفکیک حق بیمه وصولی، سهم تعهد دولت و درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها در طی سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۹ مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین جزئیات بخش مصارف نیز به تفکیک هزینه‌های پرسنلی، اداری، سرمایه‌ای، تعهدات قانونی و اعتبارات سرمایه در این سال‌ها بیان شده است.

۱) صندوق‌های مشمول قانون متناسب‌سازی از محل یک درصد مالیات بر ارزش‌افزوده عبارت‌اند از: صندوق بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح و صندوق بازنشستگی فولاد.

جدول ۶. بودجه مصوب صندوق روستاییان و عشایر در سنوات ۱۴۰۳-۱۳۹۹

بودجه مصوب صندوق روستاییان و عشایر	مصوب ۱۳۹۹	مصوب ۱۴۰۰	مصوب ۱۴۰۱	مصوب ۱۴۰۲	مصوب ۱۴۰۳
منابع صندوق					
حق بیمه وصولی (سهم بیمه شده)	۹,۱۲۳,۷۴۳	۱۴,۹۵۶,۱۱۶	۲۲,۷۷۵,۷۷۳	۴۹,۰۵۰,۵۰۲	۶۳,۷۸۴,۲۷۸
سهم تعهد دولت	۱۸,۲۴۷,۴۸۷	۲۹,۹۱۲,۲۳۲	۴۵,۵۵۱,۵۴۷	۹۸,۱۰۱,۰۰۴	۱۲۷,۵۶۸,۵۵۵
درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و ذخایر	۲۶,۰۹۵,۶۰۰	۵۲,۱۷۱,۸۵۷	۹۳,۸۱۵,۵۲۲	۱۲۳,۶۰۳,۱۸۹	۱۹۹,۵۵۷,۹۳۲
جمع منابع	۵۳,۴۶۶,۸۳۰	۹۷,۰۴۰,۲۰۵	۱۶۲,۱۴۲,۸۴۳	۲۷۰,۷۵۴,۶۹۶	۳۹۰,۹۱۰,۷۶۵
مصارف صندوق					
فصل اول: هزینه‌های پرسنی	۴۲۵,۷۴۸	۷۰۴,۸۹۲	۹۷۳,۳۷۴	۱,۴۳۷,۸۱۶	۲,۱۴۵,۶۵۰
فصل دوم: هزینه‌های اداری	۸۸۶,۰۹۶	۱,۵۶۶,۹۴۸	۲,۲۰۷,۸۱۴	۴,۵۴۷,۰۶۶	۴,۴۰۹,۲۲۱
فصل سوم: هزینه‌های سرمایه‌ای	۶۲۲,۰۰۰	۱,۱۲۳,۵۰۰	۱,۲۵۷,۵۰۰	۴,۹۰۸,۵۰۰	۶,۴۸۵,۳۷۵
فصل چهارم: تعهدات قانونی	۸,۴۶۳,۶۸۳	۱۲,۳۰۹,۰۷۰	۱۹,۶۴۸,۴۴۰	۳۴,۲۸۰,۱۵۵	۵۶,۰۹۰,۸۹۸
اعتبارات سرمایه‌گذاری	۴۳,۰۶۹,۳۰۴	۸۱,۳۳۵,۷۹۵	۱۳۸,۰۵۵,۷۱۵	۲۲۵,۵۸۱,۱۵۹	۳۲۱,۷۷۹,۶۲۱
جمع مصارف	۵۳,۴۶۶,۸۳۰	۹۷,۰۴۰,۲۰۵	۱۶۲,۱۴۲,۸۴۳	۲۷۰,۷۵۴,۶۹۶	۳۹۰,۹۱۰,۷۶۵
جمع بدهی دولت به صندوق	۴۲,۳۴۷,۳۶۵	۷۰,۷۱۰,۴۱۶	۱۰۶,۷۴۴,۵۲۹	۱۵۰,۹۳۳,۷۷۶	۲۵۲,۹۷۴,۳۸۳

مأخذ: بودجه مصوب صندوق در سنوات ۱۴۰۳-۱۳۹۹.

همان‌طور که در جدول بالا بیان شده است در این صندوق بیشترین سهم تشکیل‌دهنده منابع به درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها اختصاص دارد. پس از آن، سهم تعهد دولت و حق بیمه وصولی از بیمه‌شدگان بیان شده که به ترتیب سهم ۵۱ درصد، ۳۳ درصد و ۱۶ درصد از منابع کل صندوق در سال ۱۴۰۳ را تشکیل داده است. همچنین در جدول شماره ۸ (برآورد اعتبارات تملک‌دارایی‌های مالی) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد تومان جهت تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در نظر گرفته شده است.

۴-۴. سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح

همان‌طور که بیان شد مطابق لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ میزان اعتبار سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح (لشکری) در این سال به بیش از ۱۷۹ هزار میلیارد تومان رسیده که حاکی از رشد ۳۵ درصدی است، البته این صندوق نیز از محل افزایش یک‌درصد نرخ مالیات موضوع ماده (۷) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده جهت متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان مندرج بند «خ» تبصره «۱» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بهره‌مند خواهد بود. مطابق با جدول ۵، لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، مبلغ برآوردی از محل مالیات بر ارزش‌افزوده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، مجموعاً ۸۸ هزار میلیارد تومان است که البته تفکیک آن برای صندوق‌ها مشخص نیست. شایان ذکر است به‌رغم اختصاص بودجه‌های کلان از منابع عمومی کشور در سال‌های اخیر به این بخش، پاسخ‌گویی و شفافیت در خصوص نحوه هزینه‌کرد این اعتبارات اندک بوده و آمار و اطلاعات مالی جهت بررسی عملکرد این حوزه ارائه نشده است؛ ولی با توجه به وضعیت این صندوق به‌نظر می‌رسد مشابه صندوق بازنشستگی کشوری، سهم سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها در تأمین منابع این صندوق نیز اندک بوده و عمده منابع مورد نیاز از محل اعتبارات عمومی تأمین شود.

جدول ۷. منابع اختصاص یافته به سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح در منابع بودجه عمومی

اعتبار (هزار میلیارد تومان)				شماره ردیف	عنوان
سال ۱۴۰۴	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۱		
۱۷۹/۷	۱۳۲/۳	۱۱۲/۷	۷۱/۶۵	۱۱۱۱۲۰	حق بیمه سهم دولت و کمک‌های دولت به صندوق جهت پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان
%۳۵	%۱۷/۴۵	%۵۷/۲۹	---		میزان رشد (%)

مأخذ: همان.

۴-۵. صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد

بودجه مصوب صندوق کارکنان فولاد برای سال ۱۴۰۳ به میزان ۱۹/۱ هزار میلیارد تومان بوده است. اعتبارات دولتی حدود ۷۶ درصد، درآمد حاصل از دریافت کسور بازنشستگی حدود ۲ درصد، سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها حدود ۱۹ درصد، و سایر وصولی‌ها حدود ۳ درصد از کلان منابع صندوق را در این سال تشکیل می‌دهد. در این صندوق، ۹۴ درصد از مصارف به حقوق و مستمری و درمان و عیدی بازنشستگان اختصاص دارد [۱۰]. شایان ذکر است که نسبت اعتبارات دولتی به منابع بودجه صندوق در سال قبل حدود ۶۱ درصد بوده که در این صندوق نیز حاکی از وابستگی بیشتر صندوق به منابع عمومی است [۱۱]. براساس اطلاعات ارائه شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، اعتبار اختصاص یافته به این صندوق ۱۶/۴ هزار میلیارد تومان است که نسبت به سال قبل به میزان ۳۳ درصد رشد داشته است، البته علاوه بر مبلغ مذکور، این صندوق نیز از محل افزایش یک درصد نرخ مالیات موضوع ماده (۷) قانون مالیات بر ارزش افزوده جهت متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان مندرج بند «خ» تبصره «۱» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بهره‌مند خواهد بود.

۴-۶. صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت اطلاعات

اعتبار تخصیص داده شده به این صندوق در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ به حدود ۲/۸ هزار میلیارد تومان می‌رسد که صرف پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان و مستمری‌بگیران این صندوق خواهد شد و نسبت به سال قبل ۴۰ درصد رشد داشته است. مشابه با صندوق لشکری، از نحوه هزینه‌کرد منابع اختصاص یافته به این صندوق اطلاعاتی در دسترس نیست؛ با این حال می‌توان گفت عمده منابع مورد نیاز این صندوق نیز از محل بودجه عمومی تأمین شده و سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها سهم اندکی در تأمین منابع صندوق دارد.

۵. جمع‌بندی

با توجه به تغییرات جمعیتی در سال‌های آینده و حرکت کشور به سمت پیری جمعیت، بروز بحران در وضعیت پایداری مالی صندوق‌های بازنشستگی و در نتیجه افزایش وابستگی آنها به بودجه عمومی قابل پیش‌بینی است. این موضوع در

قوانین بودجه سنواتی نیز خود را نشان داده؛ به طوری که سهم اعتبار اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی از بودجه عمومی دولت از ۱۱ درصد در سال ۱۳۹۶ به بیش از ۱۶ درصد در سال ۱۴۰۳ رسیده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نیز حدود ۷۷۷ هزار میلیارد تومان اعتبار معادل ۱۷/۱ درصد از بودجه عمومی جهت پرداخت تعهدات قانونی و همچنین حمایت از صندوق‌های بازنشستگی در نظر گرفته شده که این مقدار نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به میزان ۷۱/۶ درصد رشد داشته است. دلیل اصلی این موضوع افزایش چشمگیر اعتبارات لازم جهت متناسب سازی حقوق بازنشستگان است. اعتبار در نظر گرفته شده بابت متناسب سازی مستمری بازنشستگان کشوری، نیروهای مسلح و صندوق فولاد با افزایش ۲۷۰ درصدی نسبت به سال گذشته، از ۵۰ هزار میلیارد تومان به ۱۸۵ هزار میلیارد تومان رسیده است که با پرداخت مابه‌التفاوت باقی مانده در سال‌های آتی، این رقم افزایش بیشتری خواهد داشت. با این حساب، اگرچه اجرای کامل اقدامات اصلاحی مصوب در قانون برنامه هفتم پیشرفت می‌تواند سرعت افزایش وابستگی این صندوق‌ها به بودجه را کاهش دهد؛ اما با توجه به شرایط سخت مالی و گستردگی مسائل موجود در این صندوق‌ها، تداوم انجام اقدامات اصلاحی در سال‌های آتی در کنار خودداری از تکرار اقدامات مخرب گذشته ضروری است.

منابع و مآخذ

- [1] Leaving No One Behind in an Ageing World,” Affairs, United Nations Department of “Economic and Social, 2023.
- [۲] سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی ابلاغی ۱۴۰۱/۱/۲۱.
- [۳] سالنامه‌های آماری صندوق‌های بازنشستگی در پایان سال ۱۴۰۲.
- [۴] لیلا مومنی، شهاب‌الدین فولادی مقدم، میلاد میرزابابایی و فرهاد بذرافکن. صندوق‌های بازنشستگی در ایران، اعدادی برای اندیشیدن، دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی، تهران، ۱۴۰۰.
- [۵] قوانین بودجه سنواتی مصوب مجلس شورای اسلامی.
- [۶] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه، برنامه و بودجه مصوب ۱۴۰۳ سازمان تأمین اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- [۷] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه، برنامه و بودجه مصوب ۱۴۰۲ صندوق بازنشستگی کشوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- [۸] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه (۱۴۰۱)، بودجه برای همه ۳. صندوق بازنشستگی کشوری.
- [۹] لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.
- [۱۰] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه، برنامه و بودجه مصوب ۱۴۰۳، مؤسسه صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان فولاد، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- [۱۱] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه، برنامه و بودجه مصوب ۱۴۰۲ مؤسسه صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان فولاد.
- [۱۲] دبیرخانه هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های تابعه (۱۴۰۱)، بودجه برای همه، ۱. مؤسسه صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان فولاد.
- [۱۳] بودجه مصوب صندوق کشاورزان روستاییان و عشایر ۱۴۰۳ - ۱۳۹۹.

گزیده سیاستی

اعتبار اختصاص یافته به صندوق‌های بازنشستگی در لایحه بودجه به ۱۷ درصد از کل مصارف رسیده است. این رقم با لحاظ مبالغ مربوط به تسویه بدهی دولت به صندوق‌های بیمه‌گر ۹۷۷ هزار میلیارد تومان است که ضرورت تداوم اصلاحات در این حوزه را بیش از گذشته یادآور می‌شود.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir